

FERTEK YERALTI ŐEHİRİ

Bilindiği gibi **Kapadokya** ve **Niğe**'de çok sayıda yeraltı Őehri vardır. Yeraltı Şehirlerinin bu bölgede sayıca fazla olmasının nedenlerini Roma İmparatorluğu - Hıristiyanlık iliŐkisini, Bizans İmparatorluğu iliŐkisini incelemeyen çözmenin olanağı yoktur. Roma İmparatorluğu yönetiminin M.S. 1. yüzyılında Hıristiyanlığın **Antakya**'dan sonra en fazla geliŐtiđi yerlerden birisi de **Niğe**'dir. Özellikle **Tyana (Kemerhisar)**, Roma İmparatorluğunun resmi dŐncelerini çevresine yayan sivil, asker ve adalet kurumları ile donanmıŐ ve bir çok güzel yapılarla bezenmiŐ, han, hamam ve aÇ evleriyle Romanın cömertlik ihtiyaŐının bir ili olmuştu. Halk, hancılıkla, çiftçilikle, bağcılıkla, hayvancılıkla , içme (kaplıca) iŐletmeciliđi ve ticaretle uđraŐırdı.

Hıristiyanlığın evrenselleŐmesinde en önemli rol oynayan Tarsuslu Havari Saint Paulus (Aziz Paul - Tarsuslu Saul), M.S.53 yılının ilk baharında gezilerinden ncsne baŐlayan **Tarsus**'lu Havari Aziz Paulus , **Tyana (Kemerhisar)** , **Andaval (AktaŐ)**, **Sasima (Akso -Naksos - Hassaky)**, **Limni (Gölcük)**, **Malandaza (iftlik)**, **Karbala (Gilveri)**, **Arhelais (Aksaray)** zerinden **Ankara**'ya gitmiŐti. Paulus'un bu gezisi hıristiyanlık aleminde, hıristiyanlığın baŐlangıca kabul edilir. Paulus, bu ve diğer gezilerinde Anadolu'da konaklamıŐ, ilk hıristiyan toplulukları ve ilk kilise örgütünü kurmuŐtur. Paulus, Roma'nın Pagan - Putperest inancı karŐısında Hz.İsa'nın mesajına ezilen yoksul ve mazlum kitlelerin dikkatini çekiyor, onları ruhi erdemlere yöneltiyor, bu meŐakkatli hayatın ileleriyle yıpranan hayatın hedefini de ahretteki mutlu dünyaya çeviriyordu. Devletin siyasal yapısına zarar vermeyen, insanların ruhi yönlerine hitap eden bu yeni mesaj engin bir hoŐgörü ortamında (Pax Romana) hiçbir engele karŐılaŐmadan yayılıyordu.

Ancak Roma İmparatorluğu bu geliŐmeye tamamen ilgisiz kalamazdı. Kaçınılmaz karŐılaŐma elbet bir gün gerçekleŐecekti. İmparator Trajan (M.S.98-117), Hıristiyanlara yoğun bir baskı uygulatmıŐtır. İmparator Hadrian (M.S.117-138) ve Antion (M.S.138-161) dönemlerinde, Hıristiyanlar yer yer takibatlara uđramıŐlarsa da Trajan dönemi gibi sistemli bir zulme maruz kalmamıŐlardır. Ancak Marcus Aurelios dönemi (M.S.161-180), Hıristiyanlık için var olma yok olma devresidir. Bu dönemde, putperest halkta Hıristiyanlara karşı bu mücadelede yer almıŐtır. İmparator Septimus Severus 202 yılında yayınladığı fermanla halkı Hıristiyanlığa girmeyi yasakladı. Bu ferman, Hıristiyanlığı yeraltına indirdi. Bu yüzden de Decius dneimine kadar devletle hıristiyanlık ciddi anlamda karşı karŐıya gelmediler.

Decius dönemi, Hıristiyanlığın kökünü kazıma dŐncesiyle en Őiddetli zulüm yapılan dönemdir. Decius'a gore Roma'nın eski ihtiyaŐlı günlerine dönebilmesi

için Hıristiyanlığın yok edilmesi gerekiyordu. Aldığı sert tedbirler neticesinde psikoposlarında bulunduğu Hıristiyanlar, gruplar halinde tekrar putperestliğe döndüler. Roma tanrılarına inanmayanları hapsedip, aç ve susuz bırakıyorlar, işkence ediyorlardı. Bu korkunç zulüm 251 yılında sona erdi, ancak Hıristiyanlık son zulüm dalgasını 2.Diocletianus döneminde (M.S.284-311) yaşadı. Ordu içindeki hıristiyan askerler temizlendi, kiliseler yıkıldı, kutsal kitaplar imha edildi. (M.S.303-311 dönemi). Hıristiyan halk kitle halinde ölümden ve takipten kurtulmak için **Poson (Dikilitaş), Bor (İftiyan), Nahita (Niğde), Fertek, Yardan, Kayaardı, Gümüşler, Amas ve Uluğağaç, Naziyanz (Bekarlar), Gelveri, Selime ve Mamasun** yeraltı şehirleri ve mağaralara sığınmışlardı. İşte Hıristiyanlık, silinme noktasına gelmişken kader onların önüne İmparator Konstantin'i çıkardı. İmparator Konstantin, M.S.312 yılında yayınladığı Milan Fermanı ile Hıristiyanlara din ve ibadet özgürlüğü tanıdı. Konstantin'in annesi Helena M.S.326 yılına İstanbul'dan Kudüs'e giderken **Andaval - Gümüşler** arasındaki kiliseyi ve **Eski Gümüş**'te köy tepesi ilerisinde bir saray yaptırmıştı. M.S.4 yüzyılda **Niğde**, Hıristiyan antik dünyanın en şöhretli bir il olan Antakya'nın yerini tutacak ölçüde gelişme göstererek Hıristiyan misyonunun en itibarlı ili olmuştu. Bu yıllarda bölgenin din işlerinin merkezi yeri **Kemerhisar (Tyana)** olmuştu. Dinde bu gelişme Niğde'den iki büyük hıristiyan ilahiyatçının yetişmesine neden oldu. İlki baba Gregor, daha sonra oğul Gregor bölgenin dini lideri oldular. M.S.385 yılında Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye bölününce Niğde, Bizans İmparatorluğu diye anılacak Doğu Bölgesi içinde kaldı.

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız bu tarihi süreç, özelde **Fertek** Yeraltı Manastırını genelde Anadolu'da ilk hıristiyan dönemi Roma zulmüne karşı yapılan diğer yeraltı şehirlerinin neden yapıldığı sorusuna cevap verir. Roma İmparatorluğunun, bölgede yaşayan hıristiyan halka karşı yaptığı saldırılardan kurulmak isteyen insanlar bu tip yer altı şehirleri yaparak hayatta kalabilmeyi başarmışlardır.

Fertek'te (Niğde) bulunan bu yeraltı manastırının , M.S.3.yüzyılın ikinci yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir. Mağaranın medheli (girilecek mahali) takriben 80-90 santimetre yükseklik ve 60-70 santimetre genişliğinde olup, içeriye ilerledikçe medhele göre yollar bir derece genişlemektedir. Mağaranın giriş ve çıkış yerlerinde büyük un değirmenleri taşları şeklinde tıraş taşı ya da kilit taşı denilen büyük ve yuvarlak taşlar vardır. Bu taşların giriş kapılarının kapatılmasında kullanıldığı şüphesizdir.

Mağaraların tünel kapısından ileride geniş bir mahal, daha ileriye gidildikçe geniş geniş odalar vardır. Daha sonra dik aşağıya doğru alt katlara inilmektedir. Buralarda da odalar, etrafında tandırlar, fırınlar, şirahaneler, depolarda küp koyma

yerleri , küçük kiliseler (parekklisiyonlar) ve hocere tabir edilen zahire ambarları vardır.

Fertek yeraltı manastırı iki kapısı ayrıca havalandırma ve aydınlatma tünelleri bulunan ilginç tarihi yerlerden birisidir.

Fehmi DİNÇER

Ankara 2005